

PÉNZÜGYI JOG

I. évfolyam

7. szám

1925 október

Szerkeszti: Dr. LÉNÁRT VILMOS

A társulatiadó a felértékelés szempontjából.

Irta: Dr. Gazda Károly.

(Folytatás és vége.)

IV.

További kérdés, hogy a 4200/925. P. M. sz. rendelettel foganatosított mérlegfelértékelés minő adóügyi konzekvenciákkal jár, nevezetesen *a)* megszünteti-e azon anomáliákat, melyek az eddig fennálló társulatiadó rendelkezésekkel kapcsolatban felgyültek és *b)* az inkomplett mérlegvalódiság a későbbi évek társulati adózására nézve minő vonatkozással lesz.

E kérdés megvizsgálásakor fentidézett tanulmányomra kell visszatérnem, melynek 2. fejezete a mérlegek tartozik és követel oldalainak szisztematizálása alapján részletesen rámutat azon okokra, melyek a látszatszerű nyereségeket és azok igazságtalan megadóztatását előidéztek. Ezen okok egyebekben közismertek a vonatkozó szakirodalomban Szász György kiváló előadásai, Kálmán Bélának az „Adó“ folyó évi február—márciusi számában (101. oldal) megjelent érdemes tanulmánya, továbbá főleg dr. Halász Ferencnek különböző szaklapokban elhelyezett kisebb cikkei nyomán, melyek az eddigi pénzügyi gyakorlatok és a társulati adózási törvények és mérlegek inkongruenciájából fakadó igazságtalanságának az általam előadottakkal lényegileg teljesen azonos megítélését tartalmazzák. Jelzett tanulmányom 2. fejezetében kifejtett rövid összefoglalásnál a társulati adózás eddigi anomáliájának legfőbb indító okát abban látom, hogy a gazdasági életben a vagyonok állandóan változtatják formájukat, a vagyonrészek pedig a mérlegszámlák tartozik oldalán tartanak nyilván; különböző koronaérték mellett a vagyontételek közötti eltolódások látszat-nyereségeket hoztak létre, mint-hogy a mérlegek különböző tételei nem azonos értékű érték-mérővel kifejezett számegységeket tartalmaztak. Az aranykorona értékelés folytán azonban a látszat nyereségek megadóztatása eo ipso megszűnik és pedig azért, mert a különböző évek végén felvett vagyonösszeg azonos értékkel szerepel, az egyes vagyontételek közötti eltolódás tehát nem produkál különböző összegű szaporulatot vagy csökkenést és így a vagyon végösszegét nem befolyásolja.“ (319. oldal).

Amit az aranykorona értékelésére nézve irtam, ugyanez áll általában a papirkoronában való felértékelésre nézve is.

Van azonban mégis két eltolódási lehetőség. Az egyik a magyar valutának esetleges instabilitásával összefüggő pénzérték eltolódás, mely akár lefelé, akár fölfelé következik be, a felértékelési mérlegeknek használhatóságát problematikussá teszi. A 4200/925. P. M. sz. rendelet megjelenése óta közzétett kritikák általában csak a magyar valuta eső tendenciájának lehetőségével számolnak; ez azonban csak egyoldalú megbírálása a korona értékeltolódási lehetőségének, A pénznek külföldön és belföldön való vásárló értéke véleményem szerint javulhat is, sőt ezen javulás remélhetőleg és előreláthatólag be is fog következni. Belföldi áraink sok szempontból túlhaladják a világparitást, a normális viszonyok helyreállításával azonban árucikkeink és főleg agrártermékeink erőteljesebb áresésére számíthatunk, mely áresés azután iparunk gyártmányainak árcsökkenését is maga után fogja vonni. Ez esetben az 1925. január 1-vel felállított kiinduló mérleg értékelése ismét problematikussá válik, a vállalatok általában veszteséggel zárnak, mely veszteség csakugy látszat-veszteség lesz a pénzértékek emelkedése mellett, miként a magyar valuta értékcsökkenése látszat-nyereségeket hozott létre. És épen úgy, miként az inflációs mérlegek teljesen irreális számokat mutattak, úgy a pénz értékjavulása után a felértékelt mérlegeknek f. é. január 1-én még reális számadatai ugyan-csak hibás képet fognak nyújtani a társulat vagyonáról, amennyiben azt a valóságnál nagyobbban fogják feltüntetni. A hiba abban rejlik, hogy a felértékelésnél fogatosított mérlegvalódiság elrendelése időszerűtlen. A jelen idő a mérleg-hűség helyreállítására már körülbelül kedvező, de a felértékelési módzat mellett elstetett. 1925. január 1-e helyett csak 1926. január 1-vel, de még helyesebben 1927. január 1-i érvénnyel kellett volna a felértékelést elrendelni, akkorra, amidőn egyrészt a magyar valuta stabilizációja már befejezett tényként mutatkozik, az új magyar valutára való áttérés megtörténik és a jelen gazdasági krízis lezárásával többé-kevésbé tiszta képet teremt gazdasági életünk normális értékelési folyamata.

Ha azonban abstrahálunk is a fentiekben kifejtettektől és feltételezzük áraink stabilitását, az inkompletten keresztül vitt mérleg-hűség adóügyi vonatkozásainak vizsgálata nem oszlatja szét aggodalmainkat, hogy az eddigi adózási anomáliák a maguk teljes egészében még mindig nem eliminálhatók. *Ezen anomáliák oly mértékben szűnnek meg, amily mértékben a mérlegvalódiság tényleg helyreállíttatik, viszont mindazokban a vonatkozásokban, amelyekben a 4200/1925. P. M. sz. rendelet a fentebb kifejtettek alapján útját állja a mérlegvalódiság tényleges helyreállításának, az adózási anomáliák is megmaradnak.*

A fentebb kifejtettek szerint három főokban foglalhatók össze azok az akadályok, melyek meggátolják a mérlegvalódiság helyreállítását: 1. A rendelet 6. §-a utját állja annak, hogy aktívumok egészében felértékeltesenek, 2. a rendelet 3. §-a, mely kizárja az eddigi tartalékalapoknak folytatólagos beállítását, ezen lehetőségnek még intenzivebb meggátolását idézi elő, 3. az értékcsökkenési leírások feltüntetésének tilalma és azoknak az investíciós tételekből való közvetlen leírása az üzemi vagyon teljes értékének meghamisítását eredményezi.

A rendelet értelmében foganatosított mérlegfelértékelés ennek következtében a mérlegek tartozik oldalán kisebb aktívumokat fog feltüntetni a valódi értékénél, a passzív oldalon pedig a tartalékalapok belőle hiányozni fognak. Minthogy pedig az 1. és 2. értelmében az aktívumok nagyobb összeggel kevesbítették, mint a tartalékok összege, az egyenlegként mutatkozó tiszta vagyonok kisebb összeggel fognak mutatkozni azok tényleges értékénél. Ez maga után vonja azt, hogy az adózás alapjául szolgáló rentabilitás kiszámításánál a jövőben csak kisebb saját tőke vétetik számításba és a gazdasági viszonyok konszolidálódásával kapcsolatban a magasabb összegű osztalékok magasabb kulcs alatt fognak adózni, mint ha a társulati vagyon teljesen őszintén a maga egészében kimutattatott volna. Másrésről pedig az aktívumok nem teljes értékben való szerepeltetése latens tartalékot jelent, mely a vagyontételek eltolódása kapcsán még akkor is felszínre kerül, ha az nem bontatott fel és mely ilyen módon további látszat-nyereségekhez vezet.

Az aktív vagyon aláértékelésénél ugyanis különbséget kell tenni az investíciós álló vagyonok és a forgó, állagukat változtató ingó vagyontömegek közt. Az elsőbe az ingatlanok, berendezések, gépek és épületek tartoznak. A másik a nyersanyagokból, értékpapirokból árucikkekből és készpénzkészletből áll. Az elsőnek aláértékelése, eltekintve az értékcsökkenési tartalékolások helyes számszerű leírásának adóügyi nehézségeitől, melyekre fentebb részletesen rámutattam, maga után vonja azt, hogy egy esetleges elidegenítés esetén látszatnyereség mutatkozzék, melynek adómentességét ugyan a 4200/925. P. M. sz. rendelet 26. §-a biztosítani látszik, de amelyre nézve mindmostanig semmiféle konkrét intézkedés nem történt. Ingóságokban lévő forgótőkék aláértékelésével kapcsolatos latens tartalékok pedig rövidesen felbomlanak, mert aláértékelt nyersanyagok feldolgozása által a készáruk eladási árához viszonyítva, magasabb nyereségkülönbötetet eredményeznek, az aláértékelt készáruk pedig ugyancsak az előbbinél magasabb nyereség-kimutatást eredményeznek elidegenítés esetén. Hasonló az eset az értékpapirokra nézve

is. E latens-tartalékok adóügyi vonatkozásaira egyebekben a következő fejezetben ismételtén kitérek, ott, amidőn a jelenleg fennálló társulati adókra vonatkozó rendelkezéseknek készletértékelésre vonatkozó szükségességét tárgyalom.

A fentiek szerint a társulatok minden valószínűség szerint investíciós tőkéiket fogják aláértékelni, amivel a káros adóhatásokat bizonytalan időre kitolni vélik. Ez igaz is, mint-hogy területében megcsonkított országunk megbomlasztott gazdasági ereje a régi rentabilitás visszatértét előreláthatólag hosszabb időre kizárja. Ha azonban e rentabilitás helyreáll, az adózási hátrány permanensen fog érvényesülni.

A készletek aláértékelése viszont csak egyszer s mindenkorra való igazságtalan adóztatást von maga után, mely akkor fog bekövetkezni, midőn az árukészletek mennyiségi csökkenése felbontja a bennük levő titkos tartalékot. Igaz: ez az igazságtalan adózás igen erős lesz, de az árak csökkenése folytán hevesességéből veszíteni fog. Hogy a két aláértékelés közül melyik alkalmazandó, erre nézve nehéz tanácsot adni, mert hiszen az egyes vállalatok természete, álló és forgó tőkéik különböző nagysága más-más szükségességet produkál, amihez még hozzájárul, hogy a vállalatok karaktere ki is zárhatja az egyik, vagy másik módot. (Pl. bankok, melyek vagyona főleg értékpapirokban, követelésekben és készpénzben fekszik, csak a második módot választhatják.) Az én véleményem azonban az lenne, hogy helyesnek a teljes felértékelést tartanám, a 4200/925. sz. rendelet hibás rendelkezései megváltoztatása alapján.

V.

Kutatásaink terét ezzel áttehetjük a társulati adóról szóló 1922. évi XXIV. t.-c. azon szempontból való bírálatára, hogy a felértékeléssel elkészített mérlegek behozatala után, az adótörvény egyes rendelkezései nem szorulnak-e rektifikációra?

E kérdés igen messziremenő és a rendelkezésemre álló tér túl kicsiny ahhoz, hogy a detailekbemenően minden szempontot megvilágíthassak. Így ezuttal csak azokról a kérdésekről akarok szólni, melyek a felértékeléssel közvetlen kapcsolatban vannak.

A felértékelte mérlegek képe három viszonylatban fog eltérni az eddigi torz mérlegek képétől: *a*) a részvénytőke összege esetleg két számlán: a „részvénytőke-“ és a „részvénytőke rendezési-“ számlán fog kifejezésre jutni; *b*) az aktívumok felértékelte összegei magasabbak lesznek az eddigi vagyontételeknél, de a felértékelés lényegileg inkomplett lesz; *c*) hiányozni fog az „értékcsökkenési tartalékalap-számla.“

E hármasként eltérésnek adóügyi konzekvenciái szükségessé teszik, hogy a társulati adótörvényen, illetve annak végrehajtási utasításán ugyancsak hármasként korrekúra ejtessék. E korrekúrák részben formalisztikusak, részben azonban meritorikus tartalmúak, de feltétlenül szükségesek.

a) Már fentebb idéztem a 4200/925. sz. pénzügyminiszteri rendelet 3. §-ának ama rendelkezését, hogy a felértékelés folytán előállott vagyontöbblet az alaptőke emelésére fordítandó, illetőleg a rendes tartalékalapba, avagy az u. n. alaptőke-rendezési tartalékalapba helyezendő. Ezen alaptőke-rendezési tartalékalapra alkalmazást nyernek mindazon rendelkezések, a rendelet 5. §-a szerint, melyeket a kereskedelmi törvény 163. §-ának második bekezdése, 165. §-a, 187. §-a és 199. §-ának 4. pontja az alaptőke sértetlen megőrzésének biztosítása céljából elrendel. Az alaptőke rendezési tartalék-alapot a részvénytársaság tőkeemelés céljára bármikor igénybeveheti, de oly módon, hogy a rendelkezésre álló összeggel csak névértékelést vihet keresztül, amennyiben pedig oly tőkeemelést hajtana végbe, mely a részvények számának emelésével jár, a kibocsátásra kerülő összes részvények az addigi részvényeseknek csonkítottan mennyiségben felajánlandók. E helyes rendelkezés azt célozza, hogy a kimutatott vagyontöbblet ne legyen az eddigi részvényesektől elvonható. Annál érthetlenebb viszont a rendelet 8. §-ának utolsó mondata, mely előírja, hogy a „részvény névértékét meghaladó kibocsátási vagy értékesítési árfolyam folytán elért esetleges nyereségnek aránylagos részét az alaptőke rendezési tartalékalapba, megfelelő második részét pedig a rendes tartalékalapba kell helyezni.“ Ezen rendelkezés teljesen homályos; dr. Nyulászi pld., a rendelethez irt kommentárjában úgy véli, hogy az arányt a rendelet nem irván körül, annak meghatározása maguktól a társulatoktól fog függeni. De ha a társulatok maguk állapítják meg, akkor a cogens rendelkezés egészen illuzórius. Egyebekben pedig az „arányos“ részjuttatás céljai felismerhetetlenek. Hogy ezen rendelkezés miért került be a felértékelési rendeletbe, még csak meg sem érthető!

Tisztázatlan kérdés, hogy a társulati „saját tőke“ fogalma alá az alaptőke-rendezési tartalék beletartozik-e vagy sem. *A felértékelési rendelet intenciójából, a tőke fogalmának gazdasági és jogi konstrukciójából és adótörvényeink szelleméből kifolyólag világos, hogy beletartozik.* Hiszen a felértékelés célja a tényleges vagyonnak s így a dolgozó tőkének végre praecis meghatározása. Ám a társulati adó összes rendelkezéseit összefoglaló „Hivatalos Összeállítás“, mely három hónappal a felértékelési rendelet után jelent meg, a saját tőke nagy-

ságát meghatározván, az „alaptőkerendezési tartalékról“ még csak említést se tesz. Ezért pl. dr. Nyulászi azt tanácsolja, hogy a társulatok tartózkodjanak alaptőkerendezési tartalékok létesítésétől, nehogy esetleg kellemetlen meglepetések érhesék őket.

E kellemetlen meglepetések abból állhatnak, hogy a pénzügyi kormány esetleg nem deklarálja majd az alaptőkerendezési tartalékalapot a saját tőke alkatrészének, amivel a nyereségnek a tőkéhez való arányát a társulatok hátrányára eltolhatja. E hivatalos magyarázat esetleg magára a társulatiadó H. Ö. 20. §-ára támaszkodhatik, mely a saját tőke fogalmát a következőképen írja körül: „Saját tőke alatt a befizetett alaptőkét és a 14. §-ban említett tartalékok (értéksökkenési, díjbiztosítási stb. tartalékalapok) kivételével azokat a mérlegben megállapított valódi tartalékalapokat kell érteni, amelyek a vállalat kizárólagos tulajdonában vannak és vagy a már megadóztatott üzleti jövedelemből, vagy felpénzből származnak.“ Tekintve pedig, hogy az alaptőkerendezési tartalék ezen kategóriák egyikébe sem tartozik alakszerűen bele, nincs kizárva, hogy a pénzügyi hatóságok a tőkerendezési tartalékot nem számítják majd bele a saját tőkébe. Ez esetben a nyereség részben magasabb kulcs alá esnék és az adóteher mesterségesen emeltetnék. A jogbiztonság érdekében sürgős szükségességnék vélem a társulati adóra vonatkozó H. Ö. 20. §-a alatti utasítás oly irányu kibővítését, mely kategorice kimondja, hogy az alaptőkerendezési tartalék a saját tőkéhez számítandó.

b) Jelen tanulmányom első három fejezete elsősorban azon kérdéssel foglalkozik, hogy a 4200/925. sz. pénzügyminiszteri rendelet a felértékelés helyes keresztülvételé lehetővé teszi-e és arra a konklúzióra jut, hogy a teljes felértékelés nem következhetik be. E következtetések még egy szempontból kiegészítésre szorulnak.

A felértékelési rendelet 2. §-a szerint a felértékelte mérleg összeállításánál az aktiv vagyon tételeit legfeljebb az 1925. január 1-i forgalmi értéknek megfelelően lehet számításba venni. Ám a vagyontárgyak egyes kategóriáinak értéke ez év elején, a gazdasági válsággal kapcsolatban igen alacsony volt és ezen igen aláértékelt árban való felvétel a további adóztatásra nézve esetleg súlyos anomáliákra vezethet. Például az ingatlanok 1925. január 1-i értéke, a békebeli telek- és építkezési áraknak alig 40 százalékát tette ki; a tárcában lévő részvényeknek 1924. december 31-i kurzusa, a vállalatok valódi értékének alig 10 százaléka körül mozgott. Ha tehát a felértékelési rendelet 2. §-a értelmében ezen ingatlanok és értékpapírok a megnyitó mérlegben 1925. január

1-i érték szerint vétetnek fel, úgy nincs kizárva, hogy elidegenítés esetén, ezen egészen alacsony értékkel szereplő árt meghaladó árat tudnak elérni, anélkül, hogy ezen elidegenítési ár tényleg meghaladná az effektív beszerzési értéket, aminek folytán könyvszerinti nyereség fog mutatkozni. Így könnyen előadódhatik, hogy pl. az értékpapír-eladások veszteségesek, dacára annak, hogy látszat szerint: nyereség mutatkozik. Ezen esetre különleges rendelkezésekkel kell providálni, módot adván a társulatoknak, hogy ezen könyvszerinti nyereségeknek, kellő bejelentés mellett, adómentesség biztossággal, azon differencia erejéig, mely az effektív beszerzési ár és a megnyitó mérlegben szereplő árak közt mutatkozik.

A felértékelési rendelet, egészen helyesen, e lehetőséget számbaveszi és a fenti anomáliák elkerülésére, 26. §-ának 2. bekezdésében a következőket rendeli: „Az egyes vagyontárgyaknak a megnyitó leltárban és mérlegben kitüntetett értékeit a további adózás során beszerzési, illetőleg előállítási árnak kell tekinteni. Ez a szabály azonban nem idézheti elő azt, hogy a megnyitó leltárban és mérlegben kitüntetett értéknél magasabb áron értékesített vagyontárgyaknál mutatkozó nyereség adó alá vonassék akkor is, ha a tényleges beszerzési, illetőleg előállítási árra való tekintettel a nyereség csak látszólagos. Ennek az elvnek végrehajtására vonatkozó részletes szabályokat a pénzügyminiszter külön rendelettel állapítja meg.“

Ezen külön pénzügyminiszteri rendeletet 1925. május 16-ára óta hiába várjuk. Pedig mindaddig, amíg a pénzügyi kormány nem deklarálja a „beszerzési árra“ vonatkozó álláspontját, míg hivatalosan nem engedi meg a valorizálást, a 26. §. 2. bekezdése irott malaszt marad.

Nevezetesen kinyilatkoztatandó, hogy e vagyontárgyak beszerzési értéke — záros határidőn belül való betérjesztés mellett — aranykoronára való átszámítás alapján határozandó meg és az ezeken akár elidegenítés, akár magasabb mérlegszerű felvétel következtében mutatkozó könyvszerinti nyereség, az adóalap meghatározásánál levonási tételt képez.

c) Jelen tanulmányom III. fejezetét az értékcsökkenési tartalékalapok kérdésének szenteltem. Nevezetesen kimutattam azt, hogy ezen tartalékalapnak a passivák közé való be nem állíthatása és illetőleg az investíciók felértékelt összegéből való közvetlen levonása meghamisítja az értékcsökkenési leírások alapösszegét és maga után vonja azt, hogy a jövőben értékcsökkenési leírások csakkorlátozottan fogantathatók. Minthogy a felértékelési rendelet 26. §-ának idézett 2. bekezdése az egyes vagyontárgyaknak a megnyitó mérlegben feltüntetett értékeit *beszerzési áraknak* deklarálja, nyilvánvaló, hogy a kellő értékcsökkenés meg nem ejtethése elsősorban azon társulatokat fogja suj-

tani, melyekbecsületesen keresztülvitték vagyonuk értékcsökkenésének szükséges leírását. Mert minél nagyobb a leírás összege, annál kisebb marad az investíciók vagyonösszege, amelytől a leírások számíthatók.

A helyzetet csak komplikálja, illetőleg súlyosbitja az időközben megjelent 40.000/1925. számú társulati adóra vonatkozó H. Ö., mely 14. §-ának 3. bekezdése alatt, az utasítás 5. pontjában előírja a pénzügyi hatóságoknak, hogy épületek értékéből 2°%, egyéb vagyontárgyak értékéből pedig 5°% értékcsökkenési leírást koncedáljanak. Az értékcsökkenési leírások ilyen maximálása novum a társulati adó rendelkezésekben és teljes mértékben kárhoztatandó.

Véleményem szerint a társulatok szabad megítélésére bízandó, hogy leírásokat mily összegig és mily időközökben eszközöljenek. A gazdasági élet lefolyása nem statikai, hanem dinamikai természetű, nem constans jellegű, hanem hullámszó. Éppen úgy, miként a tényleges gazdasági életben az árak a statikai ár körül oscillálnak és gazdasági szükségesség hajtja őket e fölé és azután ez alá: hasonló módon a profit és kamat is szükségképpen oscillálnak statikai állásuk körül és épp úgy, miként a prosperitás éveiben a profit emelkedik, törvényszerű szükségesség az is, hogy ezen éveket depressziós évek kövessék, melyek tartalma alig rövidebb a prosperitás éveinél és mely éveken a profit ugyancsak esik, sőt veszteségbe is csaphat át.

Világos, hogy veszteséges éveken a társulatok leírásokat nem eszközölhetnek. A nyereséges éveken viszont pótolják a mulasztottakat és nagyobb mérvben eszközlik az értékcsökkenési tartalékolásokat. Így a leírások nagyságát schematikus alapon, normák közé szorítani nem lehet. A fentebb érintett nagy gazdasági érdekek kizárják azt, hogy az államhatalom a gazdasági élet empiristikus jelenségeivel ellentétes rendelkezéseket hozzon. A gazdasági életnek fluktuáló periodicitása (cca 4 év prosperitás és 3 év depresszió) az újabb gazdasági irodalom által, a gyakorlati élettel teljesen kongruensen megállapított tény. Hogy ezek okára nézve a Marx és Tugan-Baranovsky, a Henry George és Oppenheimer, vagy a Lexis és Aftalion-féle elméletek alapjára helyezkedünk-e, e kérdésben teljesen irrelevans. A közvéleménynek hozzá kell szoknia ahhoz, hogy a gazdasági életet nem rövidlejáratu hatásokban, hanem hosszabb gazdasági periódusokban összefoglalva figyelje meg, mert manapság gondolkozási szükségesség, hogy évtizedekben és évszázadokban gondolkozzunk. Csak nagy perspektívák képesek gondolati mélységekre vezetni és csak nagystillűség képes mindenben helyes és célirányos pénzügyi politikát megalapozni.

E megfontolások után nem lehet kétséges, hogy oly pénzügyi gyakorlat, mely a H. Ö. jelzett rendelkezéseinek ki-fejlődhetik, mely a gazdasági élet hullámozó folytonosságát nem veszi számba és mely az adókövetések során, évről-évre különállóan bírálja majd felül a leírások összegét és adó alá von esetleg oly leírást, mely meghaladja a jelzett 2°%, illetve 5°%-ot, midőn esetleg előzőleg éveken át semmiféle leírás nem eszközöltetett: merőben rövidlátó és a gazdasági élet követelményeivel teljesen ellentétes.

Az értékcsökkenési leírások teljesen szabad, korlátlan lehetőségének semminemű normát szabni nem szabad. E tekintetben generális intézkedéseknek helyük nem lehet és a nyílt értékcsökkenési leírások teljes adómentessége mellett teljes nyomatékkal állást kell foglalnia mindenkinek, aki a pénzügytan és gazdaságtan határterületeinek roppant problémáit számbaveszi. Új és liberális pénzügyi gyakorlat kialakulását sürgetem e téren, amelyhez első lépés legyen a H. Ö. 14. §-a 3. bekezdéséhez tartozó utasítás 5. pontja idézett rendelkezésének declaratív törlése.

Egyebekben utalok az „Aranymérlegek a társulati adó szempontjából“ c. tanulmányom III. fejezetére, melyekben részletesebben rámutattam azokra a veszélyekre, melyek oly nemzetek állami és magángazdasági viszonyait sujthatják, melyek finánciális politikája az adók gazdasági hatásait nem veszi kellően számba. A felértékelési rendelet időszerű célján túl, ezekre a távolabbi perspektívákra voltam figyelemmel, midőn adótörvényünk korrekturáinak szükségességére felhívtam a figyelmet. Azon kívánsággal zárom értekezésemet: vajha meggyőzném pénzügyi kormányzatunkat a fentiekben foglalt, talán éles, de objektivitásra törekvő kritikám nyomán azoknak a pótintézkedéseknek szükségességéről, amelyekre rámutattam.